

Baroko v Bavorsku a v Čechách

recenze výstavy

Baroko bylo mnohdy přijímáno jako umění vnucené bělohorskými vítězi s cílem v zemích Koruny české nahradit protestantismus katolicismem. Přesto se barokní kultura postupně těšila pozornosti historiků. Vrcholem odborného bádání byla v roce 1938 výstava Pražské baroko, kde byl tento fenomén objektivně posouzen, ale po roce 1948 bylo barokní umění opět převážně vykládáno zkresleně. V dobách politického „tání“ sice vzniklo několik odborných monografií, ale k rozmachu nezávislého bádání o baroku došlo až po roce 1989. Přelomu epochy renesance a manýrismu v baroku i následnému vývoji je nyní věnována výstava Baroko v Bavorsku a v Čechách pořádaná ve dnech 9. května – 3. října 2023 v Domě bavorských dějin v Řezně a od 8. prosince 2023 v Historické budově Národního muzea v Praze.

Výstavní prostory obsahují dvě stě osmnáct originálních exponátů (v Řezně jich bylo sto osmdesát - z nich šestnáct v Praze není vystaveno a naopak lze spatřit čtyřicet devět předmětů vystavených pouze v Praze) zapůjčených z muzeí, galerií, památkových objektů a soukromých sbírek několika evropských zemí. Expozice, která je rozdělena do šesti částí – *Prolog: Světla a stíny, Bouřlivé časy, Prostor baroka: Velké staveniště, Barokní divadlo světa, Epilog: Baroko v Bavorsku a v Čechách, Barokní skvosty ze sbírek Národního muzea*, má poukázat na odlišné vnímání třicetileté války a baroka v zemích na obou stranách Šumavy, Českého lesa a Smrčín. Je tomu tak?

Témata jsou rozdílného rozsahu - středem výstavy je *Prostor baroka: Velké staveniště*, ale přesto jsou koncipována vyváženě. Barevnost výstavního mobiliáře je výrazná a zároveň odlišná, vystihuje křivku postupně následujících dějinných událostí a dává vyniknout jednotlivým exponátům. Cesta časem začíná v „zeleném“ *Prologu: Světla a stínů* věnovanému stavovskému povstání, bitvě na Bílé Hoře (obraz Pietera Snayerse – Německo, Ingolstadt - Bayerisches Armeemuseum), hlavním protagonistům vítězné strany Maxmiliánu I. Bavorskému (busta připisovaná Balthasaru Ableithnerovi - Německo, Residenz München) a Ferdinandu II. (obraz neznámého autora - zámek Častolovice, soukromá sbírka) i bezprostřednímu důsledku porážky povstání – popravě sedmadvaceti českých pánů a marné naději na udělení milosti odsouzeným (obraz neznámého autora – zámek Rychnov nad Kněžnou, soukromá sbírka).

Následují „fialové“ *Bouřlivé časy* o třicetileté válce, rekatolizaci českých zemí a smrti. Vystaveny jsou (platí pro celkovou koncepci expozice) předměty, které se týkaly nejen společenské i vojenské elity – mj. Bernarda Ignáce z Martinic a jeho manželky (lamelový obraz neznámého autora – Vlastivědné muzeum, Slaný) Albrechta z Valdštejna (obraz neznámého autora - Česká republika, Kancelář Senátu), Karla Longuevala Buquoye (obraz neznámého autora - SH Nové Hradky), ale také prostých vojáků i civilního obyvatelstva, včetně dětí a jejich utrpení. Syrově autenticky působí přilby zběhlých marodérů (Německo, Ingolstadt – Bayerisches Armeemuseum), hliněné granáty s rozbuškami (Německo, Ingolstadt – Zentrum Stadtgeschichte)

či epitaf sourozenců Františka a Františky Janovských z Janovic (SHZ Jindřichův Hradec), zemřelých v dětském věku.

Rozvoj architektury a ekonomická i duchovní obroda jsou obsahem středu výstavy „červeného“ *Prostoru baroka: Velkého staveniště*. Mezi exponáty se nalézá unikátní soubor dobových stavebních modelů např. bývalého kolegiátního kostela augustiniánů kanovníků sv. Markéty v Baumburgu (Německo, Diözesanmuseum Freising) či domu s valbovou střechou (Německo, Museen der Stadt Regensburg), doplněný současným interaktivním modelem chrámu sv. Vavřince a bl. Zdislavy v Jablonném v Podještědí. Společenské a ekonomické vazby aristokracie i její mecenášství podporující vznik církevních a světských staveb, utváření krajiny i jednotlivé umělce dokládá mj. Skupinový portrét panských úředníků od Václava Dvořáka (SZ Manětín), socha sv. Jana Nepomuckého od Jana Brokoffa (Muzeum Šumavy, Sušice – Kašperské Hory), poprvé vystavená Braunova Kalvárie (Národní muzeum, Praha), unikátní „Dientzenhoferovský skicář“ (Německo, Bayerisches Nationalmuseum München), popř. obraz David a Abigail od Giovanniho Battisty Tiepola (Německo, Stadtarchiv Fürth). Prostřednictvím portrétu Bohuslava Balbína od Jana Jiřího Heinsche (Národní muzeum, Praha) je obdobně zdůrazněna úloha vzdělaných a vlastenecky smýšlejících příslušníků duchovenstva. Tato část výstavy obsahuje i předměty (Židovské muzeum, Praha a Německo – Jüdisches Museum Augsburg) týkající se židovské minority v obou zemích.

Slavnostem, společenským událostem a závěru významné epochy jsou věnovány „žluté“ *Barokní divadlo světa i Epilog: Baroko v Bavorsku a v Čechách*. Podstatné jsou exponáty, které souvisejí s korunovací Karla VI. na českého krále v roce 1723 (busty císaře a císařovny Alžběty Kristíny od Matthäuse Donnera – SZ Vizovice) a největší slavností barokních Čech – inscenací opery Constanza e Fortezza (novodobý model divadelní scény – Rakousko, Theaternmuseum Wien, soubor dobových vyobrazení interiéru divadla a dekorací – Národní muzeum, Praha), společně s dalšími mobiliemi pozvolna „odcházejícího“ baroka, neboť v čase nástupu císařovny Marie Terezie na trůn došlo k opětovnému konfliktu mezi Čechami a Bavorskem. Obrazy obou osobností, kurfiřta Karla Albrechta (neznámý autor - Německo, Fürst Thurn und Taxis Kunstsammlungen Regensburg) a Marie Terezie v čele uherských oddílů jako osvoboditelky Prahy (Johann Tobias Sonntag - Muzeum hl. města Prahy) potvrzují pohyb kyvadla velkých dějin na opačnou stranu – tentokrát Čechy zvítězily a cesta k jiným časům byla nastoupena ...

Jedním z důsledků osvícenství byla i podpora vznikajících muzeí a proto „Černé“ *Barokní skvosty ze sbírek Národního muzea* doplňují Baroko v Bavorsku a v Čechách. Autorský tým výstavy objektivně dokazuje, že baroko nebylo dobou „temna“, protože přesně definuje konání lidí při utváření krajinné podstaty barokní kultury a tím dává jasnou odpověď na otázku ohledně odlišného vnímání třicetileté války i následného dějinného vývoje v zemích na obou stranách Šumavy, Českého lesa a Smrčín.

Baroko v Bavorsku a v Čechách - Dům bavorských dějin v Řezně ve dnech 9. května – 3. října 2023, Historická budova Národního muzea v Praze ve dnech 8. prosince 2023 – 8. května 2024.

Autoři výstavy: prof. PhDr. Vít Vlnas, Dr. phil. Peter Wolf, Mgr. Jana Kunešová, kurátoři výstavy: Mgr. Jana Kunešová, Michaela Voldřichová, Zuzana Krouchalová.

Autor textu: Stanislav Vaněk